

ARCHÍVNÍ FONDY V OKRESNÍM ARCHÍVU BŘECLAV SE SÍDLEM V MIKULOVĚ

Emil Kordiovský, *Okresní archiv Břeclav, sídlo Mikulov*

Mikulovský okresní archiv je podle archivního zákona č. 97/74 Sb. součástí archivní sítě státní správy pro okres Břeclav, z čehož vyplývá povinnost přebírat písemnosti trvalé dokumentární hodnoty a jako archiválie je uchovávat pro potřeby historického bádání. Z toho důvodu archiv v pravidelných intervalech (ale i nepravidelných, jak ukázaly zejména převratné události posledních let) přebírá písemnosti s trvalou dokumentární hodnotou k úschově od různých organizací, úřadů, ale i jednotlivců.

Písemnosti, které prošly skartačním řízením a byly posouzeny jako archiválie, to znamená, že byly přebrány k trvalé úschově v okresním archívu, jsou bezpečně uloženy v archivních depotech podle tzv. provenienčního principu, který české archivnictví uznává jako princip přístupu k archivním fondům. V podstatě tento princip vede archiváře k tomu, že písemnosti jsou ukládány do jednotlivých fondů podle původce, kterým se rozumí ta instituce či organizace, v níž písemnost vznikla, nebo do které přišla od jiného úřadu nebo i fyzické osoby. Jen ojediněle u některých zvláštních druhů archiválií jsou zřizovány takzvané archivní sbírky, protože forma dochování této archiválie neumožňuje uložení do fondu původce, anebo je nevýhodná z jiných důvodů (třeba pro vyhledávání). Takto jsou například ukládány v archívu zvlášť typáře a razítka, fotografický materiál, mapy a plány, gramofonové desky, magnetofonové nahrávky apod.

Protože se archivy v poslední době staly místem nesčetných návštěv občanů, kteří v jeho fondech hledají doklady o svých majetkových nárocích, chceme přiblížit skladbu archivních fondů, aby čtenáři tohoto příspěvku měli přehled alespoň v hrubých rysech - co lze v archívu najít a jak se s písemnostmi, které byly postupně do archívu převzaty, nakládá.

Fondy jsou rozříděny do 26 skupin tzv. pomocné lístkovnice archivních fondů. Tyto skupiny zahrnují prakticky všechny typy průvodců, od nichž pocházejí archivní materiály vzniklé na teritoriu tohoto okresu s výjimkou organizací, které podléhají archivní péči Moravského zemského archívu (jsou to např. písemnosti státních statků, matriky, fondy šlechtických rodů a panských velkostatků) nebo těch závodů, které mají vlastní podnikové archivy (např. Transporta, Gumotex, Fosfa Poštorná ad.):

1. Ústřední úřady a jejich odborné organizace a zařízení (sem patří např. Okresní oddělení Českého statistického úřadu) [3 fondy].
2. Politická správa (např. okresní úřady, silniční a školní výbory, úřad ochrany práce [8 fondů].
3. Finanční správa (celní úřady, okresní finanční správy nebo úřady berní) [11 fondů].
4. Samospráva (archivy měst a obcí, cechy a živnostenská společenstva, kostelní konkurenční výbory) [243 fondy].
5. Národní výbory včetně zařízení (okresní, městské a místní národní výbory a jejich zařízení) [116 fondů].
6. Německá okupační správa a organizace (politická, finanční a justiční správa, politická organizace a spolky, NSDAP apod.) [9 fondů].
7. Justiční správa a soudy (okresní soudy, lidové, mimořádné a místní lidové soudy, okresní prokuratury, advokátní kanceláře a poradny, notářství, trestnice a věznice) [30 fondů].
8. Vojenství (nevyskytují se v okresních archívech)
9. Školy a odborná učiliště (všech stupňů s výjimkou Vysoké školy zemědělské v Lednici, školní statky, internáty, žákovské domovy a SRPŠ, školní rady) [357 fondů].
10. Spoje, doprava a sdělovací prostředky (pošty a telekomunikace, autobusová a automobilová doprava) [3 fondy].
11. Rodinné archivy a osobní pozůstalosti [13 fondů].
12. Ústřední orgány majitelů velkostatků (jen v MZA Brno)
13. Velkostatky (jen v MZA Brno)
14. Státní lesy a statky (jen v MZA Brno, zde jen STS) [3 fondy].
15. Podniky (např. podniky vodovodů a kanalizací, cihelny, cementárny a výroby cementové zboží, stavební firmy, výroba nábytku, potravinářský průmysl jako mlýny, pekárny, konzervárny, výroby nápojů, sladovny, mlékárny, lihovary a vinařské závody, octárny, dále záložny, spořitelny, lidové peněžní ústavy, pojišťovny, okresní podniky bytového hospodářství apod.) [84 fondy].
16. Zdravotnictví a sociální zařízení (ústavy národního zdraví, nemocnice, správy lékáren a lékárny, soc. ústavy jako starobince, domovy, OÚSS) [11 fondů].
17. Nemocenské, úrazové, penzijní pojišťovny a léčeb. fondy a ústavy [2 fondy].
18. Politické a odborové organizace, výbory NF [63 fondy].
19. Družstevní organizace (družstva výrobní, spotřební a nákupní, zemědělská, mlékárenská, strojní, JAVE, vodní a meliorační, stavební a bytová apod.) [146 fondů].
20. Spolky (tělovýchovné a sportovní jako SOKOL, orel, ČSTV, dále hasičské, podpůrné a vzdělávací, kulturní a osvětové, muzejní apod.) [84 fondy].
21. Společenské organizace po roku 1948 [33 fondy].
22. Kulturní a vědecké ústavy a zařízení (jako okresní kulturní středisko) [5 fondů].
23. Církevní instituce [66 fondů].
24. Dobročinné ústavy a nadace [2 fondy].

25. Sbírky (jako např. mapy, plány, pečeti, razítka, plakáty, pohlednice a fotografický materiál, jednotliviny, zvukové záznamy, gramodesky, tzv. soudobá dokumentace a drobné osobní fondy) [16 fondů].

26. Registratury archivů [1 fond].

Celkem je v mikulovském archívu uloženo 1209 fondů, v nichž je 3178,50 běžných metrů archiválií. Z toho je 1873,80 m uspořádáno formou inventářů, rejstříků a katalogů, ostatním materiálům existují zpravidla velmi podrobné seznamy, takže se i v těchto fondech dá vyhledávat potřebný materiál. V posledních pěti letech bylo započato velmi intenzívně s využíváním výpočetní techniky právě na zpřístupňování archiválií, které jsou v současnosti nejvíce frekventované, jako přidělová agenda (v paměti archivních počítačů jsou zaznamenány např. jména všech přidělců z dosídlovaných vesnic našeho pohraničí), byly zhotoveny rejstříky spisů okresního soudu a prokuratury, které slouží při rehabilitaci politicky postihovaných občanů, byly zapsány všechny v archívu uložené stavební spisy bývalého ONV Břeclav atd.

Někdy se při návštěvách občanů setkáváme s tou skutečností, že vyhledat žádané doklady se archivářům nepodaří. Není to ovšem jejich vina, neboť mohou nalézt pouze to, co do archívu bylo předáno. Při skartacích se totiž pořád ještě setkáváme s názory, že ta či ona písemnost už na nic není, že už je to dávno vyřízeno, že se to může klidně dát do sběru. Občas archiváře až oblévá studený pot nad nevědomostí či neznalostí některých úředníků, ale i nad omezeným a necitlivým přístupem k písemnostem u lidí, u nichž bychom to nejméně předpokládali. Jedině díky našemu nekompromisnímu postoji při přebírání písemností se podařilo zachránit cenné archiválie, bez nichž se budoucí historikové nedoberou pravdivého poznání o době v níž žijeme. A nejen to, díky tomuto důslednému vybírání písemností s trvalou dokumentární hodnotou do archivních fondů i přes výhrady dřívějších funkcionářů mohou dnešní soudy vrátit občanům jejich čest, majetek, práva. A to by bez archiválií nebylo možné.

Argumenty o přebujelé administrativě jsou jistě na místě. Můžeme to potvrdit právě my, kteří se musíme probírat haldami různých písemností, které opravdu nesloužily nikomu a ničemu. Na druhé straně ale naše současné poznatky zcela jasně ukazují, že bez rozumné administrativy se moderní společnost neobejde. Mohou to dokumentovat i občané, kteří se na archív obrátili se žádostí o vyhledání potřebných dokladů. Přitom těch, kteří do archívu přišli v posledních dvou letech, neustále přibývá. Tak v roce 1989 to bylo 267 občanů, kterým byly poskytnuty archivní informace, v roce 1990 již 1032 a v roce loňském dokonce 1574. Tento nárůst vyhledávací agendy pokračuje i letos. Stovky občanů, odnášejících si kopie archiválií jsou dokladem toho, že archív plní svoji funkci beze zbytku.